

В. Й. Плиса, З. П. Плиса

ОБЛІК І АУДИТ

Навчальний посібник

Друге видання

Львів
Видавництво ННВК „АТБ”
2018

УДК 657+657.6(075.8)

ББК 65.052

П 389

Рецензенти:

Ковальчук Т. М.,

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри обліку, аналізу і аудиту
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича;

Мамонтова Н. А.,

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри фінансів, обліку і аудиту
Національного університету „Острозька академія”;

Турко Ф. М.,

кандидат економічних наук, доцент,
директор ННБК „Академія технологій і бізнесу”

Рекомендовано до друку Вченою радою
Львівського національного університету імені Івана Франка
(протокол № 24/3 від 26 березня 2014 року).

Плиса В. Й., Плиса З. П.

П 389 Облік і аудит : навч. посібник / В. Й. Плиса, З. П. Плиса. – 2-ге вид. – Львів: Видавництво ННБК „АТБ”, 2018. – 686 с.

ISBN 978-966-2042-34-4

У навчальному посібнику розглянуто теоретичні основи організації бухгалтерського обліку й аудиту на підприємстві; зміст і структуру бухгалтерського балансу та рахунків бухгалтерського обліку, сутність подвійного запису; місце та роль оцінювання і калькулювання в системі бухгалтерського обліку; організацію документообороту на підприємствах. Зосереджено увагу на особливостях обліку необоротних й оборотних активів, власного капіталу та зобов'язань, доходів і витрат підприємства. Розглянуто склад і порядок подання фінансової (бухгалтерської) звітності.

З'ясовано суть, предмет й об'єкти аудиту; особливості регулювання аудиторської діяльності в Україні; підходи до планування аудиту й оцінки аудиторського ризику та формування аудиторських доказів і робочих документів аудитора й аудиторського висновку; особливості аудиту активів, власного капіталу, зобов'язань і фінансової звітності підприємства.

Для студентів вищих навчальних закладів, слухачів системи післядипломної освіти, усіх, хто цікавиться бухгалтерським обліком й аудитом.

УУДК 657
ББК 65.052

ISBN 978-966-2042-34-4

© В. Й. Плиса, З. П. Плиса, 2018

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	9
Розділ 1. ОСНОВИ ТЕОРІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ	11
Тема 1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ, ЙОГО ПРЕДМЕТ І МЕТОД	12
1.1. Суть, значення та види господарського обліку.....	12
1.2. Бухгалтерський облік у системі управління підприємством.....	14
1.3. Завдання, функції та вимірники бухгалтерського обліку	17
1.4. Предмет бухгалтерського обліку та його об'єкти	20
1.5. Метод бухгалтерського обліку.....	22
Контрольні запитання	23
Тестові завдання.....	24
Рекомендована література для поглибленого вивчення теми	25
Додатки до теми 1	26
Тема 2. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ БАЛАНС	29
2.1. Поняття, зміст і структура бухгалтерського балансу	29
2.2. Зміни в балансі під впливом господарських операцій	35
2.3. Класифікація балансів.....	37
2.4. Схеми балансових конструкцій у міжнародній практиці	38
Контрольні запитання	40
Тестові завдання.....	40
Рекомендована література для поглибленого вивчення теми	42
Додатки до теми 2	43
Тема 3. РАХУНКИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ І ПОДВІЙНИЙ ЗАПИС	44
3.1. Зміст і структура рахунків бухгалтерського обліку, їхній зв'язок з балансом	44
3.2. Суть і значення подвійного запису	47
3.3. Синтетичні й аналітичні рахунки бухгалтерського обліку.....	49
3.4. Узагальнення даних поточного бухгалтерського обліку	50

Контрольні запитання.....	52
Тестові завдання	52
Рекомендована література для поглибленого вивчення теми	54
Додатки до теми 3	55
Тема 4. ОЦІНЮВАННЯ ТА КАЛЬКУЛЯЦІЯ.....	61
4.1. Оцінювання в системі бухгалтерського обліку.....	61
4.2. Калькуляція та калькулювання	63
Контрольні запитання.....	65
Тестові завдання	65
Рекомендована література для поглибленого вивчення теми	67
Додатки до теми 4	68
Тема 5. ДОКУМЕНТАЦІЯ ТА ІНВЕНТАРИЗАЦІЯ, ТЕХНІКА І ФОРМИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ.....	69
5.1. Документація та організація документообороту на підприємстві.....	69
5.2. Інвентаризація: види та порядок проведення	72
5.3. Техніка та форми бухгалтерського обліку.....	76
Контрольні запитання.....	91
Тестові завдання	92
Рекомендована література для поглибленого вивчення теми	94
Додатки до теми 5	95
Розділ 2. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ФІНАНСОВИЙ ОБЛІК.....	161
Тема 6. ОБЛІК НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ.....	162
6.1. Облік основних засобів	162
6.2. Облік нематеріальних активів	170
6.3. Облік довгострокових фінансових інвестицій.....	176
6.4. Облік інших необоротних матеріальних активів.....	179
Контрольні запитання.....	181
Тестові завдання	182
Рекомендована література для поглибленого вивчення теми	183
Додатки до теми 6	185
Тема 7. ОБЛІК ЗАПАСІВ.....	206
7.1. Облік виробничих запасів підприємства.....	206
7.2. Облік товарів і товарних операцій	214
7.3. Особливості обліку малоцінних і швидкозношуваних предметів	217

Рекомендована література для поглибленого вивчення теми	357
Додатки до теми 11	358
Тема 12. ОБЛІК ПРАЦІ, ЇЇ ОПЛАТИ ТА СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ ПЕРСОНАЛУ	359
12.1. Форми та системи оплати праці. Складові фонду оплати праці підприємства	359
12.2. Синтетичний і аналітичний облік заробітної плати.....	364
12.3. Облік нарахувань на фонд оплати праці й утримань зі заробітної плати ..	366
Контрольні запитання.....	367
Тестові завдання	368
Рекомендована література для поглибленого вивчення теми	370
Додатки до теми 12	371
Тема 13. ОБЛІК ВИТРАТ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	380
13.1. Визнання та класифікація витрат діяльності підприємства	380
13.2. Облік виробничих витрат підприємства.....	386
13.3. Облік операційних витрат підприємства.....	389
13.4. Облік інших витрат.....	397
Контрольні запитання.....	402
Тестові завдання	403
Рекомендована література для поглибленого вивчення теми	405
Додатки до теми 13	406
Тема 14. ОБЛІК ДОХОДІВ І ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ.....	407
14.1. Визнання, класифікація та оцінка доходів підприємства	407
14.2. Облік доходів від реалізації продукції, товарів, робіт і послуг.....	410
14.3. Облік доходів від іншої операційної діяльності.....	413
14.4. Бухгалтерський облік інших доходів підприємства	418
14.5. Облік фінансових результатів діяльності підприємства	422
Контрольні запитання.....	424
Тестові завдання	425
Рекомендована література для поглибленого вивчення теми	427
Додатки до теми 14	427
Тема 15. ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ	428
15.1. Поняття, склад та елементи фінансової звітності	428
15.2. Якісні характеристики фінансової звітності та принципи її підготовки....	430
15.3. Розкриття інформації у фінансовій звітності.....	432
15.4. Баланс (звіт про фінансовий стан).....	434

15.5. Звіт про фінансові результати (звіт про сукупний дохід)	442
15.6. Звіт про рух грошових коштів	448
15.7. Звіт про власний капітал	456
15.8. Консолідована фінансова звітність	457
15.9. Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва	460
15.10. Порядок виправлення помилок у фінансовій звітності	465
Контрольні запитання	468
Тестові завдання	468
Рекомендована література для поглибленого вивчення теми	470
Додатки до теми 15	473
Розділ 3. ОСНОВИ АУДИТУ	503
Тема 16. СУТЬ, ПРЕДМЕТ Й ОБ'ЄКТИ АУДИТУ	504
16.1. Сутність та історія розвитку аудиту	504
16.2. Предмет, об'єкти та метод аудиту	506
16.3. Класифікація аудиту	511
Контрольні запитання	515
Тестові завдання	515
Рекомендована література для поглибленого вивчення теми	517
Додатки до теми 16	518
Тема 17. РЕГУЛЮВАННЯ АУДИТОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ	523
17.1. Нормативно-правове регулювання аудиторської діяльності в Україні	523
17.2. Аудиторська Палата України	524
17.3. Сертифікація аудиторів. Реєстр аудиторських фірм та аудиторів	526
17.4. Стандарти аудиту	527
17.5. Рейтингування аудиторських фірм України	530
17.6. Моніторинг практики аудиторської діяльності в Україні	535
17.7. Об'єднання аудиторів в Україні	538
17.8. Міжнародна федерація бухгалтерів	545
Контрольні запитання	545
Тестові завдання	546
Рекомендована література для поглибленого вивчення теми	546
Додатки до теми 17	548
Тема 18. ПЛАНУВАННЯ АУДИТУ. АУДИТОРСЬКИЙ РИЗИК	550
18.1. Планування аудиторської перевірки	550
18.2. Сутність, види та призначення аудиторських процедур	553
18.3. Аудиторський ризик	553

Контрольні запитання.....	556
Тестові завдання.....	556
Рекомендована література для поглибленого вивчення теми.....	557
Додатки до теми 18.....	559
Тема 19. АУДИТОРСЬКІ ДОКАЗИ ТА РОБОЧІ ДОКУМЕНТИ АУДИТОРА. АУДИТОРСЬКИЙ ВИСНОВОК.....	562
19.1. Види, прийоми та процедури отримання аудиторських доказів.....	562
19.2. Робочі документи аудитора: класифікація, порядок зберігання і використання.....	568
19.3. Аудиторський висновок: структура, види та загальні вимоги до складання та подання.....	571
Контрольні запитання.....	575
Тестові завдання.....	575
Рекомендована література для поглибленого вивчення теми.....	576
Додатки до теми 19.....	578
Тема 20. АУДИТ АКТИВІВ, ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ТА ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ПІДПРИЄМСТВА. АУДИТ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ.....	579
20.1. Аудит необоротних активів.....	579
20.2. Аудит оборотних активів.....	581
20.3. Аудит витрат, доходів і фінансових результатів.....	590
20.4. Аудит власного капіталу.....	592
20.5. Аудит зобов'язань.....	596
20.6. Аудит фінансової звітності підприємства.....	599
Контрольні запитання.....	600
Тестові завдання.....	600
Рекомендована література для поглибленого вивчення теми.....	602
Додатки до теми 20.....	604
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ.....	608
ДОДАТКИ.....	615
ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЖЧИК.....	679

Передмова

Суть, функції та призначення бухгалтерського обліку й аудиту формувалися історично, відображаючи рух, тенденції загального розвитку суспільства й особливості іманентного саморозвитку. Враховуючи обидва чинники, синтезуючи історичні й теоретичні аспекти, можна визначити потребу і функції бухгалтерського обліку й аудиту як різновид людської діяльності, з'ясувати суспільно-політичні, історико-культурні передумови появи бухгалтерського обліку й аудиту, основні тенденції, загальні закономірності, національну специфіку та етапи розвитку.

Зміст і характер, функції й адресації, а отже, роль бухгалтерського обліку й аудиту змінювалися залежно від загального рівня суспільного та культурного розвитку, особливостей певного етапу господарського процесу.

Інформація, отримана з бухгалтерського обліку та за результатами аудиторського контролю, є основою для ухвалення більшої частини управлінських рішень. Дані, які згруповані та деталізовані за відповідними ознаками, дають змогу зробити висновок про фінансовий стан підприємства, з'ясувати перспективи його розвитку, оцінити фінансові ризики, сформувані інвестиційні програми. На підставі облікових даних формують бухгалтерську (фінансову) та статистичну звітність.

Якщо підприємство успішно пережило кризи, властиві стадії становлення, то розпочинається новий етап у його історії – стадія зростання, що має свої переваги та недоліки. З розвитком бізнесу ускладнюється структура організації, виникає диверсифікація продуктів і послуг, збільшуються обсяги грошових потоків, стає більш складним визначення доходів і витрат за окремими напрямками бізнесу тощо. Все це призводить до виникнення низки управлінських проблем. Власники вже не можуть вирішувати самостійно фінансові, управлінські, маркетингові питання. Виникає потреба в передачі повноважень найманим працівникам-професіоналам функціональних сфер.

Становлення ринкової економіки неможливе без добре підготованих фахівців, які опанували фундаментальні принципи організації бухгалтерського обліку й аудиту. Щоб допомогти вирішити зазначені проблеми, уклали цей посібник.

Головна задача навчального посібника – допомогти студентові у вивченні таких складних питань бухгалтерського обліку й аудиту: особливості організації бухгалтерського обліку на підприємстві; зміст та структура бухгалтерського балансу та рахунків бухгалтерського обліку, сутність подвійного запису; місце та роль оцінювання і калькулювання в системі бухгалтерського обліку; організація документообороту на підприємствах; особливостях обліку необоротних й оборотних активів, власного капіталу та зобов'язань, доходів і витрат підприємства; суть,

предмет й об'єкти аудиту; особливості регулювання аудиторської діяльності в Україні; практика планування аудиту й оцінки аудиторського ризику; формування аудиторських доказів і робочих документів аудитора й аудиторського висновку; особливості аудиту активів, власного капіталу, зобов'язань та фінансової звітності підприємства. Структура посібника відповідно до поставленої задачі складається з логічно пов'язаних між собою двадцяти тематичних блоків, які згруповані в три розділи.

У першому розділі „Основи теорії бухгалтерського обліку” розглянуто: суть, значення та види господарського обліку, місце бухгалтерського обліку у системі управління підприємством, його завдання, функції, вимірники, предмет, об'єкти та метод; поняття, зміст і структуру бухгалтерського балансу, зміни в балансі під впливом господарських операцій, класифікації балансів, схеми балансових конструкцій, які застосовують у міжнародній практиці; зміст і структуру рахунків бухгалтерського обліку, їхній зв'язок з балансом, суть і значення подвійного запису, синтетичні й аналітичні рахунки, узагальнення даних поточного бухгалтерського обліку; значення оцінювання, калькуляції та калькулювання в системі бухгалтерського обліку; принципи організації документообороту на підприємстві, види та порядок проведення інвентаризації; техніку та форми бухгалтерського обліку.

У другому розділі „Бухгалтерський фінансовий облік” розглянуто практику облікового відображення: необоротних активів, запасів, грошових коштів і дебіторської заборгованості, фінансових інвестицій, власного капіталу та зобов'язань, праці, її оплати та соціального страхування персоналу, витрат діяльності підприємства, доходів і фінансових результатів діяльності; поняття, склад, елементи, якісні характеристики та принципи підготовки фінансової звітності підприємства.

Третій розділ – „Основи аудиту” – присвячений розгляду таких питань: суть, предмет, об'єкти та класифікації аудиту; регулювання аудиторської діяльності в Україні; практика планування аудиту; аудиторський ризик; види, прийоми та процедури отримання аудиторських доказів; класифікація, порядок зберігання і використання робочих документів аудитора; структура, види та загальні вимоги до складання та подання аудиторського висновку; аудит активів, власного капіталу, зобов'язань та фінансової звітності підприємства.

Кожний тематичний блок посібника побудований так, щоб активізувати пізнавальну діяльність студента. Проблематику теми узагальнюють контрольні запитання, якими закінчується кожний тематичний блок. Запитання допоможуть студенту визначити рівень засвоєння опрацьованого матеріалу.

Навчальне видання

ПЛИСА Володимир Йосипович
ПЛИСА Зоряна Петрівна

ОБЛІК І АУДИТ

Навчальний посібник

ISBN 978-966-2042-34-4

Підписано до друку 17.12.2018. Формат 60×84¹/₁₆.
Умовн. друк. арк. 55,4

Видавництво ННВК „АТБ”.
79040, м. Львів, вул. Патона, 17/29.
Свідоцтво суб’єкта видавничої справи серія ДК № 2661 від 20.10.2006.